

Τάκης Λαζαρίδης

Κριτική και αυτοκριτική

ΤΑΚΗΣ ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΥΤΟΚΡΙΤΙΚΗ

Επιμέλεια: Θανάσης Κουραβέλος

Η-ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΚΟ
ΑΘΗΝΑ ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2019

Αναδημοσίευση:

Τάκης Λαζαρίδης, «Κριτική και αυτοκριτική», στου ίδιου, *Ευτυχώς ηττηθήκαμε σύντροφοι...*, με εισαγωγικό σημείωμα του Γιάννη Βούλτεψη, 6η έκδ., Εκδόσεις Πελασγός – Ιωάννης Χρ. Γιαννάκας, Αθήνα 2008, σ. 217-223 (1η έκδ. Ελληνική Ευρωεκδοτική 1988)

Προτεινόμενος τρόπος παραπομπής: Λαζαρίδης Τάκης, *Κριτική και αυτοκριτική*, Η-Εκδόσεις Πολιτειακό, Αθήνα 2019 (<http://www.politeiako.gr/>, ανάκτηση: ΧΧ.ΧΧ.ΧΧΧΧ)

Για περισσότερες πληροφορίες: <http://www.politeiako.gr/>

Για τον συγγραφέα

Ο Τάκης Λαζαρίδης γεννήθηκε το 1928 στην Κομοτηνή. Στην ηλικία των είκοσι τεσσάρων ετών καταδικάζεται σε θάνατο για την «υπόθεση των ασυρμάτων». Του απονέμεται όμως χάρη λόγω της αντικατοχικής δράσης των γονιών του: ο πατέρας του εκτελέστηκε από τους Γερμανούς στην Καισαριανή και η μητέρα του καταδικάστηκε σε ισόβια από τους Βούλγαρους. Έως το 1974, πέρασε σχεδόν όλη του τη ζωή είτε στη φυλακή είτε στην παρανομία. Στις πρόσφατες ευρωεκλογές συνεργάστηκε με το κόμμα της Δημοκρατικής Ευθύνης.

Ίσως, η εμβληματικότερη περίπτωση μεταστροφής επαναστάτη κομμουνιστή. Σήμερα, δηλώνει πλέον φιλελεύθερος δημοκράτης και πατριώτης, πεπεισμένος ότι τις ορθές αποφάσεις για την πρόσφατη ιστορία της χώρας μας (Εμφύλιος, είσοδος στην ΕΕ) της έλαβε η δεξιά παράταξη. Ο κ. Λαζαρίδης είναι ο κ. «ευτυχώς ηττηθήκαμε σύντροφοι».

Με τα δικά του λόγια: «Το “Ευτυχώς ηττηθήκαμε σύντροφοι” δεν είναι, λοιπόν, παραδοξολογία. Εκφράζει πλήρως την πραγματικότητα. Αν είχαμε κερδίσει, αν είχαμε πάρει την εξουσία, η χώρα μας θα είχε ακολουθήσει τη μοίρα των άλλων χωρών της Ανατολικής Ευρώπης, που προσδέθηκαν στο σοβιετικό άρμα. Θα είχε μετατραπεί σε έναν ακόμα δορυφόρο της Μόσχας. Ως γνήσιοι και ορθόδοξοι μαρξιστές-λενινιστές, οι Ζαχαριάδης-Ιωαννίδης και Σία θα είχαν επιβάλλει τη “δικτατορία του προλεταριάτου” –την προσωπική τους δηλαδή δικτατορία– προκειμένου να συντρίψουν την “αντεπανάσταση” και να οδηγήσουν τη χώρα μας στον “σοσιαλιστικό μετασχηματισμό”. Και επειδή ισχυρή θα ήταν η αντίσταση του δημοκρατικού και φιλελεύθερου Ελληνικού Λαού, η “δικτατορία του προλεταριάτου” θα έπαιρνε την πιο στυγνή και ανελέητη μορφή. Τηρουμένων των αναλογιών, η πατρίδα μας θα είχε μετατραπεί σε δεύτερη Αλβανία. Το ίδιο, όπως και εκείνη, υπανάπτυκτη, καθυστερημένη και ανελεύθερη» (σ. 203).

Κριτική και αυτοκριτική

Τάκης Λαζαρίδης

ΤΑ ΚΟΜΜΑΤΙΚΑ ΕΝΤΥΠΑ και οι «καθοδηγητές» δεν έπαψαν ποτέ να υπογραμμίζουν την αναγκαιότητα και τη σπουδαιότητα της κριτικής και της αυτοκριτικής. Της απέδωσαν σχεδόν μαγικές ιδιότητες. Πανάκεια για όλα τα λάθη και όλες τις αρρώστιες του κομματικού οργανισμού. Μοναδικό όπλο για την εύρυθμη λειτουργία του κόμματος, για την καθαρότητα της γραμμής του και για τη συνεχή ανάπτυξή του. Ο Στάλιν έφτασε να υποστηρίζει –και εμείς μέναμε με ανοιχτό το στόμα– ότι στην αταξική κοινωνία, όταν θα έχει εκλείψει η πάλη των τάξεων, κινητήρια δύναμη της ιστορίας θα είναι ακριβώς η κριτική και η αυτοκριτική...

Υποτίθεται ότι η κριτική είναι αναφαίρετο δικαίωμα των μελών του κόμματος που μπορούν να την ασκούν ανεμπόδιστα και απεριορίστα και προς τα «πάνω» και προς τα «κάτω». Η πραγματικότητα είναι εντελώς διαφορετική. Στο ΚΚΕ, η κριτική ήταν και παραμένει όπλο του κομματικού κατεστημένου για την εξουθένωση και τη συντριβή παντός διαφωνούντος. Και η αυτοκριτική, κατά κανόνα ψεύτικη και υποκριτική, φτηνό τρικ στην κωμωδία της «εσωκομματικής δημοκρατίας».

Για τους «κάτω», το δικαίωμα της κριτικής είναι ουσιαστικά ανύπαρκτο. Περιορίζεται αυστηρά στα δευτερεύοντα και ασήμαντα, τα ανώδυνα. Τα μεγάλα και σημαντικά, τα θέματα-κλειδιά, αποτελούν προνόμιο αποκλειστικό του κομματικού ιερατείου. Και όσοι, προς στιγμήν, πιστέψουν ότι μπορούν να κάνουν κριτική προς τα «πάνω», ότι μπορούν να θίξουν θέματα ουσίας, γρήγορα προσγειώνονται ανώμαλα. Και τους απομένει μόνο η υποχρέωση της αυτοκριτικής για υπαρκτά ή ανύπαρκτα λάθη που τους φόρτωσαν οι «πάνω».

Ποιες είναι οι ευθύνες που βαραίνουν τους εκάστοτε ηγέτες του ΚΚΕ;

Είναι εύκολο βέβαια να τους φορτώσει κανείς όλα τα λάθη, μικρά και μεγάλα, τραγικά και ασήμαντα, που κατόπιν εντολής ή με δική τους πρωτοβουλία διέπραξαν. Κρίνοντας, ωστόσο, δεν πρέπει να ξεχνά πως όλα αυτά έγιναν στην επιδίωξη ενός σκοπού για την ιερότητα και την αναγκαιότητα του οποίου όλοι εμείς οι κομμουνιστές δεν διατηρούσαμε την παραμικρή αμφιβολία. Ήμασταν βαθύτατα πεπεισμένοι ότι έφτασε η μεγάλη στιγμή για την ανθρωπότητα, ότι σε μας έλαχε η μεγάλη τιμή να χτίσουμε έναν καινούργιο κόσμο, να κατεβάσουμε τον παράδεισο στη γη.

Από την πεποίθηση αυτή ξεκινώντας οι ηγέτες του ΚΚΕ έπραξαν όσα έπραξαν. Και η ευθύνη δεν είναι μόνο δική τους. Όλοι μας, μέλη και στελέχη του ΚΚΕ, έχουμε μερίδιο της ευθύνης. Γιατί στη δράση τους οι ηγέτες του ΚΚΕ είχαν τη δική μας υποστήριξη και ανοχή χωρίς την οποία δεν μπορούσαν να κάνουν τίποτα. Μας εξέφραζαν και μας εκπροσωπούσαν.

Είμαστε συνεπώς συνυπεύθυνοι για όλα. Για τα φοβερά εγκλήματα του Στάλιν. Για τις δίκες της Μόσχας και τα στρατόπεδα συγκεντρώσεως. Για τις

καταδίκες και τις εκτελέσεις μυριάδων ανθρώπων. Για τον βαρύ ζυγό που επιβλήθηκε στον μεγάλο ρωσικό λαό. Και για τον βαρύτερο ακόμα ζυγό που επιβλήθηκε μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο σε τόσες χώρες της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης. Για την απίθανη αυτή τερατογένεση και τη δημιουργία της τρομερής πολεμικής μηχανής που αποτελεί σήμερα θανάσιμη απειλή για ολόκληρη την ανθρωπότητα.

Και είμαστε ειδικότερα συνυπεύθυνοι για τα δεινά και τις συμφορές που έπληξαν την πατρίδα μας και τόσο σημαντικά καθυστέρησαν την οικονομική και κοινωνική της πρόοδο. Για τον Δεκέμβρη και τον Εμφύλιο. Για το αδικοχαμένο αίμα των συντρόφων μας αλλά και των αντιπάλων μας. Για την Ελένη Γκατζογιάννη και τις άλλες μαρτυρικές μανάδες της Ηπείρου. Και για τις εν συνεχεία αδιάκοπες όσο και ηλίθιες προσπάθειές μας να μετατρέψουμε την πατρίδα μας σε σοβιετικό προτεκτοράτο.

Βαριές οι ευθύνες μας, όσο και αν οι προθέσεις μας ήταν αγαθές. Δεν θέλαμε το κακό, αλλά το καλό της πατρίδας.

Μας δίκάζαν και μας καταδίκάζαν «επί εσχάτη προδοσία» και «επί κατασκοπεία». Το πιο σωστό θα ήταν να μας δικάσουν «επί εσχάτη αφελεία» και «επί εσχάτη ευπιστία».

Σε τελευταία ανάλυση ήταν ένα παιχνίδι, ένα σκέρτσο της Ιστορίας. Εμείς ως καλοί και ευσυνειδητοί ηθοποιοί παίξαμε το έργο που ο Μεγάλος Σκηνοθέτης και ο Μεγάλος Σεναριογράφος είχαν ετοιμάσει. Η Ιστορία μοίρασε τους ρόλους. Η αδέκαστη Ιστορία ας μοιράσει ακριβοδίκαια και τις ευθύνες.

Αν οι πολιτικές ευθύνες είναι κοινές, δεν συμβαίνει το ίδιο και στο ηθικό, στο ανθρώπινο επίπεδο. Ενώ στο σύνολό τους τα μέλη και τα στελέχη του ΚΚΕ αγωνίστηκαν με αυταπάρνηση και ανιδιοτέλεια, κινούμενα από έναν άκρατο και ανεδαφικό έστω, πλην όμως αγνό ιδεαλισμό, τα κορυφαία στελέχη του Κόμματος, και κυρίως οι Ζαχαριάδης-Ιωαννίδης, αποδείχθηκαν άνθρωποι κατωτάτης ηθικής υποστάθμης. Αμοραλιστές και μωροφιλόδοξοι, αδιάστακτοι αριβίστες, ικανοί για όλα προκειμένου να φτάσουν στην κορυφή και να παραμείνουν στην κορυφή. Αδιάψευστη οι ίδιοι απόδειξη ότι με αυτό το ανθρώπινο υλικό δεν μπορείς να χτίσεις σοσιαλισμό. Όπως δεν μπορείς να χτίσεις ουρανοξύστη με τεχνίτες της παλαιολιθικής εποχής...

Μας κατείχε, λέω, ένας αγνός ιδεαλισμός και μια ανιδιοτέλεια. Είναι όμως ακριβώς έτσι; Κατά πόσο μπορούν οι ανθρώπινες πράξεις να είναι ανιδιοτελείς; Είναι βέβαιο πως αν ξύσει λίγο κανείς πίσω από την «ανιδιοτέλεια», θα βρει να καίει άσβεστη η φλόγα της φιλοδοξίας, το ευγενικό έστω, πάθος για τα πρωτεία. Μετά τη νίκη, μετά τον «θρίαμβο της επανάστασης», θα μας περιέβαλλε η γενική εκτίμηση και ο σεβασμός για τον νικηφόρο αγώνα μας. Και δικαιωματικά θα μπαίναμε πάλι πρώτοι στον αγώνα, με την εξουσία στα χέρια, για την «οικοδόμηση του σοσιαλισμού».

Κι αν πάλι πέφταμε στον αγώνα με τον «ταξικό εχθρό», δεν θα χανόμασταν για πάντα στη σιωπή και τη λήθη. Οι σίχοι του τραγουδιού μάς ενέπνεαν και μας εμπύχωναν, ανοίγοντας για εμάς «ένα παράθυρο στην

αιωνιότητα»: «Και οι απόγονοι στις συγκεντρώσεις τα ονόματά τους θα διαλαλούν...».

Οι ευθύνες που βαραίνουν τα μέλη και τα στελέχη του ΚΚΕ βαραίνουν και εμένα. Δεν ευθύνομαι βέβαια γιατί εφτάχρονο παιδάκι κουβαλούσα παράνομες προκηρύξεις στο στήθος, ούτε γιατί πήγαινα σχολείο με ψευδώνυμο. Ευθύνομαι όμως για τα μετέπειτα.

Στον Εμφύλιο δεν πολέμησα με το όπλο στο χέρι. Πήρα όμως μέρος ως μέλος του μηχανισμού των ασυρμάτων. Βοήθησα έτσι στη διεξαγωγή και την παράταση του Εμφυλίου, συνέβαλα να χυθεί αθώο αίμα αδελφικό.

Θα ήθελα να εκφράσω τη βαθιά μου λύπη. Βέβαια το να εκφράζει κανείς τη βαθιά έστω, λύπη του μπροστά σε ένα δάσος από σταυρούς για τους οποίους δεν είναι άμοιρος ευθύνης, ηχεί κάπως παράταιρα... Ειλικρινά δεν βλέπω τι άλλο μπορώ να κάνω. Τα δεκαπέντε χρόνια φυλακής και τα άλλα τόσα σχεδόν της παρανομίας ας θεωρηθούν αρκετή τιμωρία. Και ας θεωρηθούν οι γραμμές αυτές ως μια προσπάθεια εξιλέωσης.

Στη δίκη Μπελογιάννη, και εν συνεχεία στις φυλακές, νόμιζα ότι επιτελούσα το «επαναστατικό» μου χρέος. Νόμιζα ότι υπηρετώ τον Ελληνικό Λαό. Στην πραγματικότητα υπηρετούσα τον τυχοδιωκτισμό και τις φιλοδοξίες των «ηγετών» του ΚΚΕ και τα ιδιοτελή συμφέροντα της σοβιετικής νομενκλατούρας.

Ευθύνομαι επίσης γιατί άργησα να συνειδητοποιήσω την αλήθεια και άργησα να την ομολογήσω. Πάει καιρός που με έζωναν τα φίδια. Πίστευα, όμως, ή έστω προσπαθούσα να πείσω τον εαυτό μου, γιατί έτσι με βόλευε, ότι όλα αυτά ήταν προσωρινά. Ότι κάθε τι το καινούργιο είναι αναπόφευκτο να παρουσιάζει ατέλειες και ότι με το πέρασμα του χρόνου ο σοσιαλισμός θα έδειχνε το καθαρό και φωτεινό του πρόσωπο.

Ο χρόνος έδειξε πως όλα αυτά ήταν αυταπάτες. Και πρόβαλε ακόμα πιο επιτακτικά την ανάγκη να λυτρωθούμε από τις αυταπάτες.

Και τα ιδανικά; Τι θα γίνουμε τώρα χωρίς οράματα και ιδανικά; Πώς να αφήσουμε τους νέους μας χωρίς ιδανικά;

Αν έχουμε χρέος να δώσουμε στους νέους κάποια ιδανικά, έχουμε πρώτα ένα μεγαλύτερο χρέος: να μην τους αφήσουμε να ζουν με ψεύτικα και απατηλά οράματα και ιδανικά. Γιατί είναι συμφορά και για αυτούς και για την πατρίδα. Να καταλάβουν, και όχι μόνο αυτοί, ότι καινούργιες, ανώτερες μορφές οικονομικής και κοινωνικής οργάνωσης θα προέλθουν, αναγκαστικά, από τις προηγμένες βιομηχανικές χώρες. Το να πιστεύουν ότι οι μορφές αυτές θα ξεπηδήσουν από υπανάπτυκτες και καθυστερημένες χώρες, είναι σαν να πιστεύουν ότι οι κερασιές θα ανθίσουν πρώτα στον Βόρειο Πόλο και ύστερα στη Μεσόγειο...

Και αν χρειάζεται οπωσδήποτε κάποιο ιδανικό, είναι μπροστά μας: να αγωνιστούμε για την εθνική ενότητα και ομοψυχία, που όμως μόνο στη βάση της αλήθειας μπορεί να οικοδομηθεί. Γιατί μόνο ενωμένοι μπορούμε να αντιμετωπίσουμε τους κινδύνους που μας περιζώνουν. Και να αγωνιστούμε

ταυτόχρονα για την ολόπλευρη ανάπτυξη της χώρας μας ώστε να πλησιάσει, όσο είναι δυνατόν, τις προηγμένες χώρες της Δυτικής Ευρώπης.

Και το χρέος αυτό πέφτει, κυρίως, στους ώμους των ηγετών της Δεξιάς. Οι ηγέτες του ΠΑΣΟΚ, του ΚΚΕ και των άλλων «δημοκρατικών δυνάμεων», ωθούμενοι από έναν τυφλό δογματισμό και από το πάθος της εξουσίας, μιλούν για ενότητα και ομοψυχία, όμως στην πραγματικότητα σπρώχνουν προς τον εθνικό διχασμό, ανύποπτοι για τους τρομερούς κινδύνους που συνεπάγεται.

Η εγνωσμένη σύνεση και η μετριοπάθεια των ηγετών της Νέας Δημοκρατίας είναι η μοναδική ελπίδα ότι τελικά ο διχασμός θα αποτραπεί, ο Λαός θα δώσει τα χέρια και ενωμένος θα αγωνιστεί για την ανεξαρτησία και την εδαφική ακεραιότητα, για την πρόοδο και την προκοπή της πατρίδας μας.